Р Е Ц Е Н З И Я

от доц. д-р Петър Георгиев Бончовски,

доцент по граждански процес в ИДП-БАН, член на Научното жури, назначено със Заповед № РД-09-118 от 22.12.2024 г. на Директора на Института за държавата и правото към Българска академия на науките

Във връзка с открита процедура за защита на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор" на Елка Бойчова Пороминска, докторант в свободна форма на обучение към ИДП-БАН, Секция „Гражданскоправни науки", по докторска програма „Гражданско и семейно право", в професионално направление ш. 3.6. Право, 3. Социални, стопански и правни науки.

на тема:

„Правна помощ при защита на гражданските субективни права"

Научен ръководител: доц.д-р Николай Колев

1. Процедурата

1.1. Не се установяват нарушения на изискванията на законодателството: съответните разпоредби на ЗРАСРБ, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности на БАН и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности на ИДП.

1.2. Съгласно изискването на научното жури следва да се представят минимум три публикации по темата на дисертацията, направени в научни или академични издания с редакционна колегия. Представени са 8 отпечатани публикации и две под печат, които отговарят на изискванията.

1.3. Не са ми известни и не намирам данни за плагиатство. Докторантката е приложила декларация за оригиналност.

1.4. Представена е справка за събраните кредити по време на обучението на докторантката. Докладът на научния ръководител е с подчертано положителна оценка.

2. Относно докторантката

2.1. Познавам докторантката в качеството ми на ръководител на Секцията по гражданскоправни науки към ИДП-БАН, както и от участие в конференции и др. научни събития и имам отлични лични впечатления от знанията и възможностите й.

2.2. Съгласно и представените биографични данни професионалното развитите на докторантката е тясно свързано с работа като адвокат и активист в изследваната материя.

2.3. Практическата професионална реализация е винаги плюс при изследвания за придобиване на научната и образователна степен доктор.

2.4. От представения текст няма съмнения, че докторантката борави свободно с детайлите на законодателството в изследваната правна област и разполага с възможността за представяне на различни практически хипотези, вкл. чрез анализ на съдебни решения от различни юрисдикции.

3. Понятиен апарат. Цитати

3.1. В дисертацията се използва адекватен юридически езиков апарат. Използва се като цяло терминология, съобразена с общоприетите изисквания.

3.2. Цитатите са уместни и правени в контекста (398 бр.). Повечето от тях са обаче от ненаучни източници, макар и полезни в контекста на изследването, вкл. при тенденцията за интердисциплинарност.

3.3. Използван е неособено богат научен апарат от национални и чуждестранни автори. Тежестта при тях пада върху национални източници, което е разбираемо предвид избора на тема и подхода към изследването на проблемите, който се самоограничава предимно до коментар и анализ на уредбата по националните закони, без анализ на алтернативни разрешения в други държави.

3.4. Съдебната практика (национална, от различни чуждестранни източници и от международни юрисдикции) е уместно използвана.

4. Изпълнение на задачите на дисертацията.

4.1. Дисертантката си е поставила за цел цялостен комплексен анализ на института на правната помощ по граждански в широк смисъл дела с неговите специфични предпоставки и последици, които обхващат различни клонове на материалното право, както и някои процесуални аспекти. Задачата е да се предоставят предложения за усъвършенстване на уредбата.

4.2. Може да се установи, че задачата е като цяло изпълнена в контекста на едно цялостно научно-приложно изложение. Не се прави критичен анализ, който би бил в основата на едно научно изследване, нито се разглеждат известните от други държави модели на поемане на разноските при други форми на организация на правната защита.

4.3. Обемът е повече от достатъчен (234 страници, които се доближават до стандартни машинописни страници). Текстът има нужда от дообработка. Части от Глава пета, както и заглавието й, са подходящи за уводната част на труда.

4.4. Изследването има ясно изявен център и смислова нишка при изследването на проблеми от различните правни области. Има също така предимството и недостатъкът да е първото цялостно изследване по проблеми, които се прилагат всекидневно от съдилищата. Това е само по себе си стойност.

4.5. Напълно уместно намирам използвания интердисциплинарен подход на изследване на социалните аспекти на явлението и поставянето им в контекста на проблемите и начина на тяхното разрешаване в законодателството и практиката на СЕС и ЕСПЧ.

4.6. Чрез подобен подход може на първо място да се получи въз основа на труда една сравнително пълна представа за проблемите, пред които е изправена правната помощ в

Република България. Без тези аспекти не може да се предложи и качествена правна уредба.

4.7. Информативен и точен е анализът на актуалното състояние на законодателството. Този анализ е задължителна отправна точка на бъдещото развитие на уредбата. Най-малко правната сфера е силно консервативна и традициите и настройките трябва да се отчитат. Обратният подход е в състояние да доведе до обезсмисляне на всяка прекалено кардинална правна промяна на национално ниво.

4.8. Считам, че изследването е проведено адекватно, доколкото не си поставя за цел анализ на принципни възможности. Разгърнати са множество напълно релевантни хипотези и са анализирани в детайли различните техни специфики от теоретична и практическа гледна точка. Приветствам, че при спорни въпроси дисертантката не се колебае да изрази своята позиция.

4.9. Предложенията de lege ferenda са като цяло приемливи, като е направен опит да се балансират рационално интересите на частноправните субекти и обществото. Много положителен момент е предложението за разширяване на преценката за годността за служебен защитник и продължаващо обучение, разширяване на обхвата на правната помощ за уязвими групи и предоставянето ѝ без оглед на доходите във всички случаи на процесуална защита по тези дела, както и уеднаквяване на критериите за допускането ѝ без значение от органа.

4.10. Особен интерес представлява анализът на критериите за размера на заплащането, измененията на определеното възнаграждение, възможностите за обжалване и т.н.

5. Бележки

5.1. Имам принципни резерви към възможността адвокатите да имат свободен достъп до националните бази данни предвид състоянието на „разграден двор“ на адвокатурата, при което достъп до упражняване на професията имат на практика всички с диплома за завършено юридическо образование без никакъв предварителен и последващ контрол за професионалните и лични качества.

5.2. Идеята за съфинансиране противоречи на самата същност на правната помощ и е в състояние да доведе до печални резултати предвид доминиращият формален подход на съдилищата при прилагане на закона.

5.3. Не следва адвокатът да обосновава отказа си да представлява страна. Това е несъвместимо с положението на процесуалния представител, когато страната му е разкрила действителните факти или адвокатът самостоятелно се е убедил, че позицията на страната е незаконосъобразна.

5.4. Не се убедих от изложението, че хипотезите на служебно представителство изобщо представляват правна

помощ при условията на връчване при фикция. Със сигурност са точно обратното от гледна точка на ищеца – неоправдано с нищо натоварване с разноските на другата страна, която е обикновено недобросъвестна и се крие при призоваване, или пък е дотолкова незаинтересована от делата си и извън гражданския оборот, че една нормално работеща съдебна администрация не може да я открие при особено завишените стандарти, които поставя ГПК.

5.5. Също така, по мое мнение, предпоставките за предвиждане на особен представител в хипотезите на призоваване чрез фикция за връчване отпаднаха с промените в някои производства.

5.6. Изобщо не изследван момента в какъв обем следва да са правата на особения представител.

6. Заключение

При отчитане на гореизложеното считам, че дисертационният труд, съгласно изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, свидетелства за теоретични знания на кандидата по съответната научна специалност, достатъчна способност за самостоятелни научни изследвания и тяхното претворяване в текст, който отговаря на изискванията на научен труд съгласно съвременните стандарти. Поради това проектът за дисертация притежава необходимите качества и научни

достойнства на докторска дисертация за придобиване на образователната и научна степен „доктор”.

Направените констатации са основание да направя положителна оценка на представения проект и да гласувам „за“ придобиването от Елка Бойчова Пороминска на образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма „Гражданско и семейно право“, в професионално направление ш.3.6. Право.

.....

/доц. д-р П. Бончовски/

REVIEW

by Assoc. Prof. Dr. Petar Georgiev Bonchovski,

Associate Professor of Civil Procedure at the Institute for the State and the Law (ISL) at the Bulgarian Academy of Sciences (BAS), member of the Scientific Jury appointed by Order No. RD-09-118 of 22.12.2024 by the Director of the Institute for the State and the Law at the Bulgarian Academy of Sciences.

In connection with the open procedure for the defense of a dissertation for the acquisition of the educational and scientific degree of "Doctor" by Elka Boychova Porominska, a doctoral student in a free form of study at ISL-BAS, Section "Civil Law Sciences," under the doctoral program "Civil and Family Law," in the professional field 3.6. Law, 3. Social, Economic, and Legal Sciences, on the topic:

"**Legal Aid in the Protection of Civil Subjective Rights**"

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Nikolay Kolev

1. The Procedure

1.1. No violations of the legal requirements have been identified: the relevant provisions of the Law for the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria (LDASRB), the Regulations for the Application of LDASRB, the Regulations for the Conditions and Procedure for Acquiring Scientific Degrees and Holding Academic Positions at BAS, and the Regulations for the Conditions and Procedure for Acquiring Scientific Degrees and Holding Academic Positions at ISL have been complied with.

1.2. According to the requirements of the scientific jury, a minimum of three publications on the topic of the dissertation must be presented, published in scientific or academic journals with editorial boards. Eight printed publications and two under print have been submitted, meeting the requirements.

1.3. I am not aware of, nor have I found any evidence of plagiarism. The doctoral student has submitted a declaration of originality.

1.4. A report on the credits collected during the doctoral student's training has been submitted. The supervisor's report is highly positive.

2. Regarding the Doctoral Student

2.1. I know the doctoral student in my capacity as Head of the Civil Law Section at ISL-BAS, as well as from participation in conferences and other scientific events, and I have excellent personal impressions of her knowledge and capabilities.

2.2. According to the submitted biographical data, the doctoral student's professional development is closely related to her work as a lawyer and activist in the researched field.

2.3. Practical professional experience is always a plus in research for acquiring the scientific and educational degree of Doctor.

2.4. From the submitted text, there is no doubt that the doctoral student is well-versed in the details of the legislation in the researched legal field and is capable of presenting various practical hypotheses, including through the analysis of court decisions from different jurisdictions.

3. Conceptual Framework. Citations

3.1. The dissertation uses appropriate legal terminology. The terminology is generally in line with commonly accepted requirements.

3.2. The citations are relevant and made in context (398 in total). However, most of them are from non-scientific sources, although useful in the context of the research, including in the trend towards interdisciplinarity.

3.3. The scientific apparatus used is not particularly rich in national and foreign authors. The emphasis is on national sources, which is understandable given the chosen topic and the approach to the research, which is primarily limited to commentary and analysis of national legislation, without analyzing alternative solutions in other countries.

3.4. Judicial practice (national, from various foreign sources, and from international jurisdictions) is appropriately used.

4. Fulfillment of the Dissertation's Objectives

4.1. The doctoral student has set the goal of a comprehensive analysis of the institution of legal aid in civil cases in a broad sense, with its specific prerequisites and consequences, covering various branches of substantive law, as well as some procedural aspects. The task is to provide proposals for improving the legal framework.

4.2. It can be concluded that the task has been generally fulfilled within the context of a comprehensive scientific and applied exposition. However, there is no critical analysis that would form the basis of a scientific study, nor are the models of cost coverage in other forms of legal protection organization in other countries examined.

4.3. The volume is more than sufficient (234 pages, approaching standard typewritten pages). The text requires further refinement.

Parts of Chapter Five, as well as its title, are suitable for the introductory part of the work.

4.4. The research has a clearly defined focus and a coherent thread in examining problems from different legal areas. It also has the advantage and disadvantage of being the first comprehensive study on issues that are applied daily by the courts. This is valuable in itself.

4.5. I find the interdisciplinary approach to examining the social aspects of the phenomenon and placing them in the context of the problems and their resolution in the legislation and practice of the CJEU and the ECtHR to be entirely appropriate.

4.6. Through this approach, a relatively complete picture of the problems facing legal aid in the Republic of Bulgaria can be obtained based on the work. Without these aspects, a quality legal framework cannot be proposed.

4.7. The analysis of the current state of legislation is informative and accurate. This analysis is a mandatory starting point for the future development of the legal framework. At the very least, the legal sphere is highly conservative, and traditions and attitudes must be taken into account. The opposite approach could lead to the undermining of any overly radical legal change at the national level.

4.8. I believe that the research has been conducted adequately, as it does not aim to analyze fundamental possibilities. Numerous fully relevant hypotheses have been developed and analyzed in detail from both theoretical and practical perspectives. I welcome

the fact that the doctoral student does not hesitate to express her position on controversial issues.

4.9. The proposals *de lege ferenda* are generally acceptable, with an attempt to balance the interests of private legal entities and society rationally. A very positive aspect is the proposal to expand the assessment of suitability for a court-appointed defender and continuing education, expand the scope of legal aid for vulnerable groups, and provide it regardless of income in all cases of procedural protection in these cases, as well as harmonize the criteria for its admission regardless of the authority.

4.10. The analysis of the criteria for the amount of remuneration, changes in the determined remuneration, possibilities for appeal, etc., is of particular interest.

5. Notes

5.1. I have principled reservations about the possibility of lawyers having free access to national databases, given the current state of the legal profession, where practically anyone with a law degree can practice without any prior or subsequent control over professional and personal qualities.

5.2. The idea of co-financing contradicts the very essence of legal aid and could lead to unfortunate results, given the dominant formal approach of the courts in applying the law.

5.3. A lawyer should not have to justify their refusal to represent a party. This is incompatible with the position of a procedural representative when their party has disclosed the actual facts or the lawyer has independently concluded that the party's position is unlawful.

5.4. I am not convinced by the argument that the hypotheses of court-appointed representation constitute legal aid under the conditions of service by fiction. From the plaintiff's perspective, it is certainly the opposite—an unjustified burden with the costs of the other party, who is usually acting in bad faith and hiding from service, or is so disinterested in their case and outside civil transactions that a normally functioning court administration cannot locate them under the particularly high standards set by the Civil Procedure Code.

5.5. In my opinion, the prerequisites for the appointment of a special representative in cases of service by fiction have disappeared with changes in some proceedings.

5.6. The extent of the rights of the special representative has not been explored at all.

6. Conclusion

Taking into account the above, I believe that the dissertation, in accordance with the requirements of the Law for the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria, demonstrates the candidate's theoretical knowledge in the relevant scientific

field, sufficient ability for independent scientific research, and its transformation into a text that meets the requirements of a scientific work according to modern standards. Therefore, the dissertation project possesses the necessary qualities and scientific merits of a doctoral dissertation for the acquisition of the educational and scientific degree of "Doctor."

The findings are grounds for a positive evaluation of the submitted project and a vote "in favor" of Elka Boychova Porominska acquiring the educational and scientific degree of "Doctor" under the doctoral program "Civil and Family Law," in the professional field 3.6. Law.

.....

/Assoc. Prof. Dr. P. Bonchovski/